

Реформи Петра I

У 1700 р. цар розпочав війну проти Швеції за вихід до Балтійського моря. Після поразок на початку війни постала необхідність реформувати армію. Було запроваджено рекрутську повинність, створено велику регулярну армію та збудовано військово-морський флот. Саме через потреби війни здійснювалася мілітаризація життя країни: підпорядкування економічного, політичного й громадського життя цілям підготовки загарбницьких воєн; перенесення форм і методів військової організації в галузь цивільних відносин, поширення військових законів, військової дисципліни на народне господарства, воєнізація промисловості, створення воєнної економіки в мирний час. Петро I воював також з Османською імперією (1710–1711 рр.), державою Сефевідів (Персією) (1722–1723 рр.) та планував воєнний похід в Індію.

Після низки перемог над Швецією цар уклав Ніштадтський мирний договір 1721 р. Російська держава здобула вихід до Балтійського узбережжя. У цьому ж році Росію було проголошено імперією, а Петра I – імператором.

Під час свого правління Петро I здійснив докорінне реформування всіх галузей життя країни задля технічної та культурної європеїзації. Цар прагнув побудувати могутню імперію. У 1708 р. було проведено адміністративно-територіальну реформу, запроваджено інститут губернаторів. У 1711 р. Петро I створив Правительствующий Сенат як вищу адміністративно-судову установу. У 1714 р. видав указ про злиття помість і вотчин в єдине дворянське землеволодіння. Протягом 1718–1722 рр. замість системи приказів заснував колезьку систему центрального державного управління за прикладом колегій у німецькомовних державах.

У 1721 р. відбулася церковна реформа: цар ліквідував інститут патріарха в Російській православній церкві, організувавши натомість Найсвятіший Синод на чолі з обер-прокурором для державного контролю (посада дорівнювала міністрові). Обер-прокур звіряв рішення Синоду зі світськими законами, спостерігав за сесіями. Оскільки Указом від 25 січня 1721 р. було ліквідовано патріаршество, російський імператор оголосив себе «верховним суддею» у віросповідній царині над Синодом. На вимогу Петра I українець Феофан Прокопович провів синодальну реформу через «Духовний регламент».

Петро I запровадив у Росії юліанський календар (1700 р.), заснував першу російську газету (1703 р.), організував Імператорську Академію

наук. За його правління активно розвивалися суднобудування, металургія, суконна промисловість. Російська імперія розвивала зовнішню торгівлю.

Більшість реформаторських заходів Петра I визначалися потребами війни, тож проведені без урахування реальних можливостей країни.

Реформаторська діяльність і активна зовнішня політика царя здійснили значний вплив на розвиток українських земель. Петро I цілеспрямовано обмежував політичну автономію Гетьманщини, втручався в політику гетьманів. У 1709 р. цар запровадив інститут царських резидентів при гетьманові, а у 1722 р. створив Малоросійську колегію як вищий владний орган Лівобережної України.

За правління Петра I тисячі українців загинули на під час воєн, вмирили від непосильної примусової праці на будівництві Санкт-Петербурга, різних фортифікаційних споруд і каналів. Матеріальні ресурси Лівобережної України і Слобідської України використовувалися для забезпечення потреб армії без урахування їхньої внутрішньої ситуації. Політика Петра I стосовно Гетьманщини зумовила перехід І. Мазепи у 1708 р. на бік Карла XII під час Північної війни. Через це за наказом царя було зруйновано гетьманську столицю Батурин (1708 р.) та Чортомлицьку Січ (1709 р.). Подальші дії царя зумовили опозиційну діяльність наказного гетьмана П. Полуботка.

Завдання 1.

1. Визначте основні зміни, запроваджені Петром I у різних сферах суспільного життя.
2. Прочитайте висловлювання Петра I про себе. Як ці слова характеризують політику царя?

«...Бачили, я цар, але в мене на руках мозолі; а все це від того: показати вам приклад і хоча б під старість бачити гідних помічників і слуг Батьківщини.

...Цей государ (Іван Грозний) є моїм попередником і взірцем; я завжди уявляв його взірцем правління у громадянських і військових справах, але ще не встиг здійснити стільки, як він. Тільки бевзі, яким невідомі обставини його часу; властивості його народу і велич його заслуг, називають його мучителем.

...Я знаю, що мене вважають жорстоким государем і тираном. Помиляються в цьому ті, хто не знає всіх обставин. Богові відомі серце і совість моя, те, скільки співчуття маю я до підданих і скільки блага бажаю Батьківщині.»

Цитата за матеріалами підручника Всесвітня історія. 8 клас. Сорочинська.
<https://history.vn.ua/pidruchniki/sorochinska-2016-world-history-8-class/22.php>

